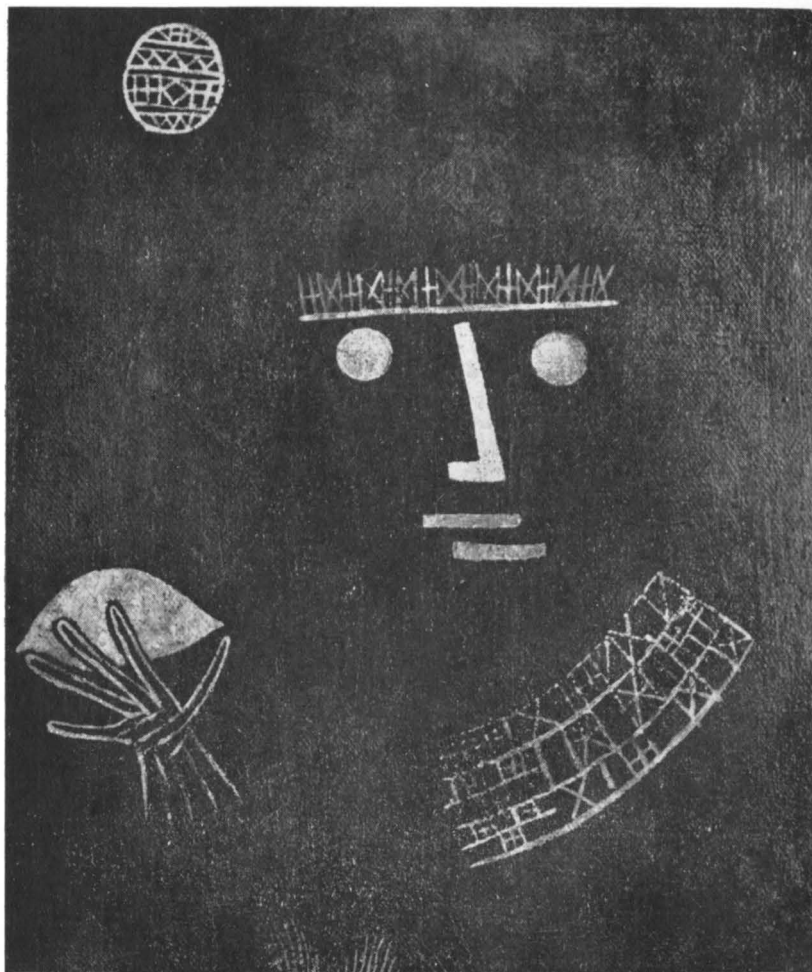

EXPOZIȚIA „PAUL KLEE“

IUDITH KRAUSZ

Prințul negru (1927).

După expoziția „Picasso“ din anul trecut, Muzeul de Artă al R.S. România găzduiește o nouă manifestare de rezonanță internațională. Expoziția „Paul Klee“ de la București, — o selecție de opere din colecția de artă nord-rhenană și westfalică de la Düsseldorf, îmbogățită

prin strădania directorului său, criticul și istoricul dr. Werner Schmalenbach — intru-nește 62 desene, acuarele și picturi, a căror cronologie se desfășoară între anii 1909—1938. Această arie largă de lucrări oferă posibilitatea dublă de a cunoaște, prin operele reprezen-

Sfântul Anton după ispită (1935).

tative expuse, diferitele etape din creația acestei mari personalități, putând urmări astfel evoluția sa și în parte, deci, și desfășurarea principalelor momente ale istoriei artei din primele decenii ale secolului nostru. Căci în opera lui Klee, dacă nu se disting întotdeauna tendințe net cubiste, abstracționiste, dadaiste, suprarealiste, ele se interferează proiectate pe fundalul expresionist și simbolist ce întretese întreaga sa creație.

Totuși arta sa își păstrează cea mai originală notă individuală și, oricare ar fi fost influențele asimilate, ele sînt cristalizate prin personalitatea deosebită, unică a lui Paul Klee. Metamorfozele sale, spre deosebire de mulți alți confrăți, nu au cunoscut marile oscilații, rupturile bruște, ci evoluția naturală, nefortată.

Alchimia din care s-a decantat acea mare operă care îi este proprie a avut la bază ca factor primordial artistul-om: filozof, poet și muzician. Filtrînd impulsul creator prin complexitatea eu-lui său, el a îmbogățit viziunea specifică plasticii cu un sens filozofic profund,

un lirism autentic, intrinsec și o muzicalitate a ritmului liniar sau cromatic.

La formarea multilaterală a personalității artistului a jucat un rol important mediul în care se dezvoltă și predilecțiile sale de tinerețe. Născut în 18 decembrie 1879 lângă Berna și crescut într-o familie de muzicieni elvețieni — tatăl bavarez, mama originară din Băle — Klee are de ales între muzică, literatură și artă plastică. Înscriindu-se în 1900 la Academia de arte frumoase din München, își afirmă opțiunea pentru plastică, fără să abandoneze nici o clipă muzica sau literatura.

Cunoscînd opera lui Cézanne îl proclamă maestrul său prin excelență. Kandinsky are de asemenea o influență determinantă atît prin opera cît și prin teoriile sale, concretizate în cartea „Spiritualul în artă” și îl va însoți pe Klee o bună parte a drumului parcurs. Întîlnirea cu Delaunay și cu operele cubiștilor joacă un rol hotărîtor în creația lui Klee, accelerînd ritmul evoluției sale. Mișcarea „Dada” care a luat naștere la Zürich în 1914 și pictura metafizică italiană își găsesc ecoul în creația

lui Klee, cele două tendințe echilibrându-se în opera sa, ceea ce face ca suprarealiștii să recunoască în el precursorul lor cel mai important.

Între 1920—1924 este profesor la „Bauhaus” (Casa de construcții) fondată la Weimar de Walter Gropius, iar în 1931 predă la Academia de arte frumoase din Düsseldorf.

În 1924 se constituie grupul „4 albaștri” din care face parte alături de Kandinsky, Feininger și Jawlensky. Între 1906 și 1938 participă la numeroase expoziții în Europa și S.U.A., începînd să fie recunoscut de critică și public din 1916.

În 1933, o dată cu creșterea nazismului, părăsește Germania, stabilindu-se la Berna. În 1937 autoritățile hitleriste îi confiscă 102 lucrări din diferite colecții particulare. Moare în 29 iunie 1940 în urma unei boli care l-a chinat în ultimii cinci ani ai existenței sale, fără ca să-l poată opri din desfășurarea activității artistice.

În expoziția recent organizată la Muzeul de Artă al R.S. România, domină numeric lucrările de grafică, fapt concludent pentru creația sa de ansamblu, cunoscînd marele rol acordat desenului de Paul Klee, care devine un maestru al liniei și valorii înainte de a fi abordat culoarea (se descoperă de fapt cu adevărat pictor, abia după voiajul întreprins în Tunisia în 1914).

„Desenul meu nu are rolul de a reproduce aparențele — pentru aceasta există placa fotografică. Vreau să pătrund modelul pînă în străfundurile sale”. Iată crezul cu care pornește la drum și căruia îi rămîne fidel, adăugînd mai tîrziu: „O operă de artă depășește naturalismul din momentul în care linia devine un element plastic autonom”. Și într-adevăr, recunoscîndu-i puterea expresivă, linia joacă rolul de vioara I în creația sa. Desenul lui prezintă mari variațiuni, de la trăsăturile subțiri, rapide, nervoase, ondulatorii și fluente ca în *Îmblinzirea armăsarilor* (1926), *Lustre* (1927), *Avîntații* (1930), sau *Pocăință și milă* (1932), la ductul întrerupt ce se pierde pînă la estompă ca în *Figură care pătrunde* (1935), sau pînă la vehemența tușei din *Cruce organizatoare* (1937) ca și la hieroglifarea grafismului său ca în *Fragmente din regiunea de odinioară* (1937).

Elementele formale ale vocabularului său grafic atît de variat sînt însă doar mijloace de explorare ale unui univers în care pătrunde pe calea spiritului, adresîndu-se imaginației, intelectului. Desenele sale nu au putere de șoc. Ele fac apel la meditație și declanșează fantezia. Căci, așa cum considera autorul lor și a teoriilor emise în „Confesiuni artistice” (1920): „Arta poate să exercite asupra noastră efecte puternice și noi cunoaștem prin intermediul imaginii stări care ne încurajează și ne stimulează, mai mult ca orice stări conștiente, terestre sau supratereștre... Simbolurile consolează spiritul”.

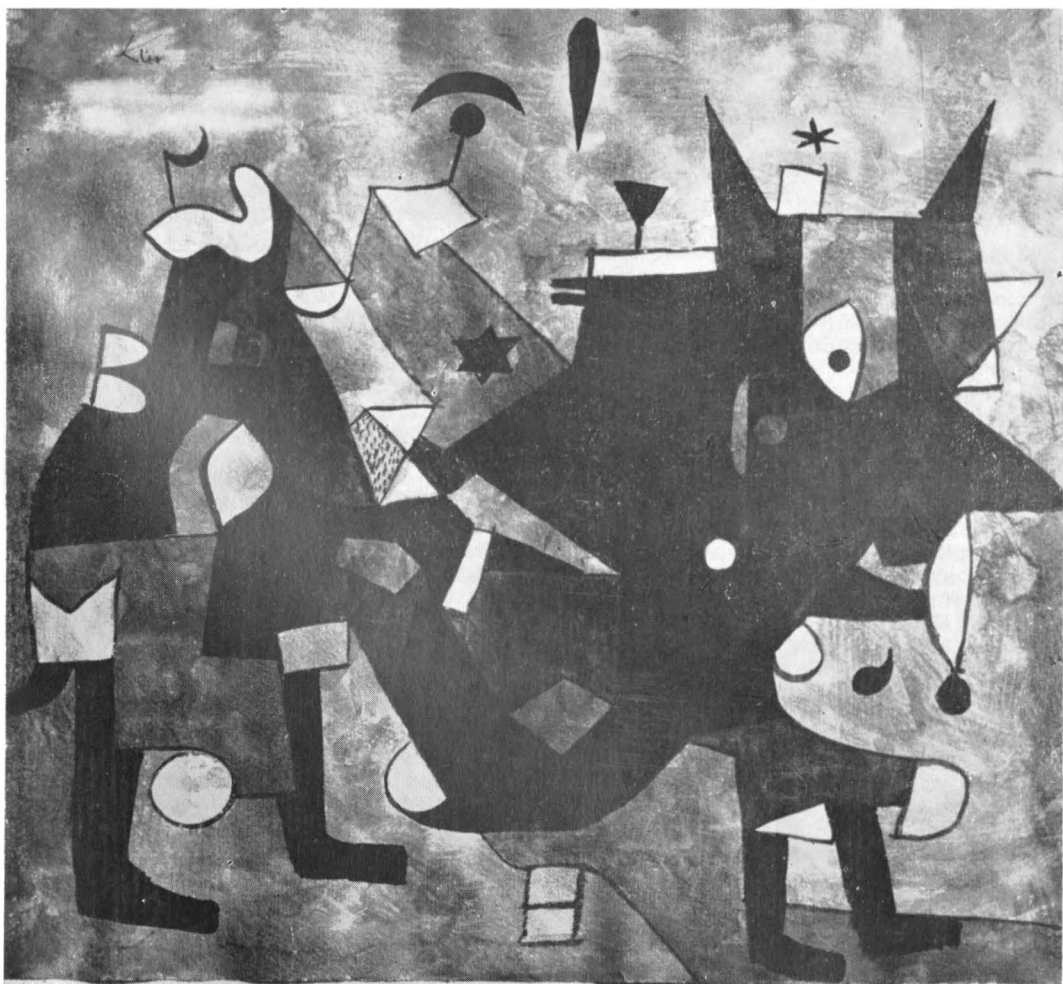
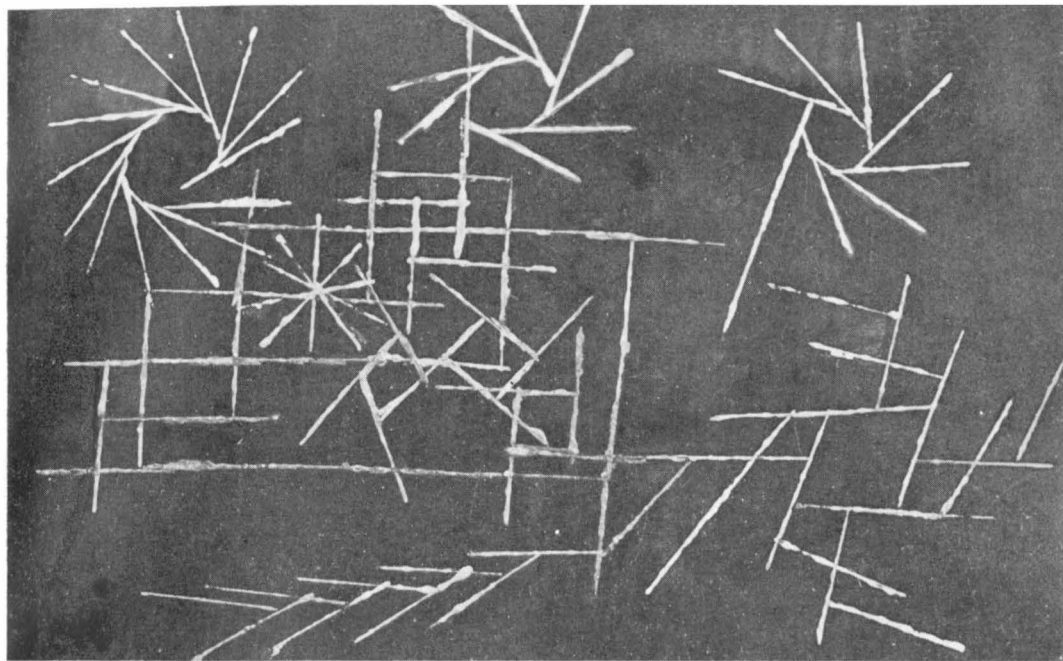
Simbolurile — iată modalitatea de a vehicula ideile în majoritatea operelor sale, fie că

Solie înflăcărată (1937).

e vorba de *Mușcătura balaurului* (1919), *Amințirea unei aventuri insulare* (1920), *Echilibristică deasupra mlaștinii* (1921), *Plante pe ogor* (1921) sau de *Are o pasăre* (1921) — tot așa cum există simboluri predilecte ce revin chiar în compozițiile abstracte, cum ar fi Luna sau bradul copilăriei.

Negrul — „regina culorilor”, cum spunea Renoir — pătrunde cu forța sa constructivă și ordonatoare nu numai în grafica ci și în lucrările sale executate, fie în ulei, pastel sau acuarelă, fie în tehnici mai greu delimitabile din cauza freneziei cu care experimentează amestecurile cele mai variate, dînd dovadă de o mare inventivitate. Citind fișele operelor reproduse în „Catalogul expoziției” se pot întîlni modalități ca: acuarelă pe hîrtie Monopol înnegrită, acoperită cu un strat de cretă și montată pe mucava (*Sfîntul Anton după ispită*, 1935), tempera cu clei pe hîrtie velină Fabriano, cașerată pe carton și montată pe placă fibrolemnoasă (*Solie înflăcărată*, 1937), culori de clei acoperite cu vernis de ceară, pe iută (*Vesta roșie*, 1938) etc. Acceptînd toate pro-

cedeele, lungile și răbdătoarele sale căutări nasc acea alchimie rafinată a acuarelelor și pinzelor sale care uimesc privitorul prin subtilitatea gamei cromatice ca în *Interludiu spre sărbătoare* (1938), prin catifelarea gingașă a pastelului din *Copil Ph* (1933) sau din *Giuvaieruri* (1937), prin exuberanța viguroasă din *Solie înflăcărată* (1937), prin poezia misterioasă a culorilor profunde din *Prințul negru* (1927) sau transparența strălucitoare a acuarelelor din *Sunet exotic* (1930). Toate aceste culori decantate și luminoase denotă acel colorist rar care a fost Klee, căutând soliditatea, adevărul și inaltrabilitatea culorilor sale. În pictură, el preferă cuțitul, pensulei; de cele mai multe ori întinde culoarea în benzi plate pe pânză și o modelează pentru a obține luminile și umbrele.

Grija specială de a păstra elementara puritate a mijloacelor de expresie împrumută adesea un aspect naiv, în aparență infantil, unora din operele sale, încărcate însă cu potențe capabile să exprime cele mai profunde și complexe idei.

O altă dominantă a creației sale este prezența permanentă a unei note de humor, nuanțat de la zîmbetul amuzat pînă la spiritul caustic sau chiar malițios uneori.

Ceea ce unește opera grafică și picturală ca un factor inseparabil de creația sa, este mișcarea „*Ingres a ordonat repausul — spunea el — eu ași vrea să ordon dimpotrivă mișcarea. . . Opera de artă este născută din mișcare, este fixarea unei mișcări și este sesizată prin mișcare (mușchii oculari)*”.

Îngemănarea viziunii dinamice a artistului plastic cu simțul ritmic al muzicianului au facilitat realizarea acestui deziderat suprem: crearea mișcării prin limbajul plastic. Giorgio di San Lazzaro, unul din biografii săi, compară peisajele sale pictate în anii 1919—1920, cu sugestii de partituri muzicale. În *Ritmuri de arbori* (1920) citat, ca de altfel și în *Cămilă în peisaj ritmic cu arbori*, din același an, prezintă în expunerea din București, se pot regăsi benzile orizontale ale ideogramelor cu care Klee divizează spațiul în măsuri muzicale.

Muzicalitatea ritmică spre care converg grafiă, cromatica, și construcția sa subliniază și mai elocvent atmosfera poetică ce învăluie majoritatea operei lui Paul Klee, creînd o fericită ambianță plastică, muzicală și lirică.

★

Afluența mare a publicului în expoziția Paul Klee — prezent de la vernisaj în număr impresionant — este încă o dovadă a interesului permanent pentru cunoașterea valorilor artei universale și creșterea receptivității unor cercuri tot mai largi de amatori, față de problemele complexe ale artei moderne. Expoziția oferă totodată o valoroasă posibilitate pentru artiștii plastici din țara noastră și în special pentru tineret, de confruntări artistice fertile.

OBIECTIVE MUZEISTICE ROMÂNEȘTI ÎN SATELE GRIVIȚA ȘI PORADIM, REGIUNEA PLEVNA

Maria Ivanovna Vasilieva
(Bulgaria)

Mausoleul român de la Grivița.

Pe locurile în care stăruie ămintirea măreței epoei de la Plevna din 1877, de zeci de ani străjuiesc monumente, muzee istorice, mausolee și morminte ămintind de glorioasele bătălii de la Plevna și din satele Grivița și Poradim. Aceste monumente, scumpe poporului bulgar, sînt expresia recunoștinței profunde